

quemlibet labore corporeo humiliter, & reverenter sustinuit. Cum enim homines essent honesti, & iusti, egeni tamen, & necessariorum penuriam patientes, teste præsepi partus venerandi ministro, manifestum est quod sudores corporeos continuo frequentabant, necessaria vitæ sibi querentes. Jesus autem obediens illis, ut Scriptura testatur, etiam in sustinendo labores subjectionem plenariam sustinebat. *Ambrosius*, tit. de subjectione Jesu. Et miraris si patri desert qui subditur matri? Non utique infirmitatis, sed pietatis est ista subiectio. Attollat licet caput hæreticus, ut alienis auxiliis asserat eum qui mittitur indigere; numquid & humano egebat auxilio, ut materno serviret imperio? Deserebat ancillæ, deserebat simulato patri; & miraris si Deo derulit? An homini deserre pietatis est; deserre Deo infirmitatis? *Beza*, cap. 8. in Luc. Virgo autem sive quæ intellexit, sive quæ nondum intelligere potuit, omnia suo pariter in corde quasi ruminanda, & diligentius scrutanda recondebat: unde sequitur: *Et mater eius conservabat omnia verba hæc, confersens in corde suo. Græcus.* (a) Considera prudentissimam mulierem Mariam, veræ sapientiæ matrem, qualiter scholaris filii pueri: non enim ut puero, neque ut viro, sed ut Deo vacabat; ulterius & illius voces divinas, & opera reputabat: idcirco nil ex dictis, aut actis ab eo incassum illi (1) cadebat; sed sicut ipsum Verbum prius in visceribus, ita nunc ejusdem modis, & dicta concipiebat, & in corde suo quodammodo fovebat; & hoc quidem jam secum in præsentem contemplabatur; hoc autem expectabat in futurum clarior revelandum: & hac quidem tanquam regula, & lege per totam vitam utebatur: unde sequitur: *Et Jesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum, & homines.* (2) *Theophylactus.* Sed inquirunt: Quomodo potest æqualis Patri (3) esse in substantia qui quasi imperfectus crescere dicitur? Non autem in eo quod est Verbum, dicitur incrementum suscipere, sed in eo quod

(1) *Al. in editis patebat.* (2) *Longe aliter P. Nicolai. Nomine namque Theophylacti dat aliam omnino appendicem in hunc modum. Theophylactus.* Non quo sapiens proficiendo factus fuerit, sed quod paulatim sapientiam suam detexerit. Sic autem fecit quando cum scribis disseruit, eos interrogans de lege cum stupore omnium qui audiebant. Vides quomodo profecerit sapientia, eo quod nosceretur à multis, & in admiratione illis esset: emicatio enim sapientiæ ejus profectus ipsius est. Vide autem quomodo Evangelista interpretatus quid sit proficere sapientia, subdit mox, *Et ætate*: profectum enim, vel augmentum ætatis profectum ipsum sapientiæ dicit esse. *Tom loco Theophylacti, quem habent editiones aliæ, subdit: Cyrillus* (in Thesaurio Lib. 10. cap. 7.) Sed, inquirunt (Eunomiani hæretici.) Quomodo potest, &c. & sub eodem Cyrilli indice sequitur usque ad indicem Græci, reliqua conformiter iis quæ in textu reliquarum editionum habentur subiungens. (3) *Al. omittitur esse.*

(4) *P. Nicolai habet de Deo vero.* (5) *Al. proficere Verbum intelligas intermedii omisiss.* (6) *Al. ut hoc.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Vel Metaphrastes, & Geometer ubi supra. (b) Nempe Amphylotichius in Catena Græc. ubi supra.

factus est homo. Si enim vere profecit, postquam factum est caro, qui ante imperfectus extiterat; quid ergo gratias agimus ei velut incarnato pro nobis? Qualiter autem si ipse est vera sapientia, in sapientia potest augeri? Vel qualiter qui ceteris largitur gratiam, ipse in gratia promovetur? Amplius: si nemo scandalizatur, cum audit quod Verbum seipsum humiliaverit, infirma quædam (4) de Deo Verbo sentiens; sed potius miratur misericordiam ejus; quomodo non est supervacaneum scandalizari audiendo quod proficit? Nam sicut pro nobis humiliatus est, sic pro nobis profecit, ut nos in eo proficiamus, qui lapsi fuimus per peccatum: nam quicquid spectat ad nos, ipse vero pro nobis Christus suscepit, ut cuncta reformet in melius. *Cyrillus.* Et attende quod non dixit (5) proficere Verbum, sed Jesum, ne simplex Verbum proficere intelligas, sed Verbum carnem factum. *Theophylactus.* Et sicut Verbum in carne passum fatemur, quamvis sola caro fuit passa, quia caro Verbi erat quæ patiebatur; ita proficere dicitur ex eo quod humanitas proficiebat in ipso. *Gregorius Nazianzenus.* Dicitur autem secundum humanitatem proficere, non quod ipsa suscipiat augmentum, quæ ab initio fuit perfecta, sed ex eo quod paulatim manifestabatur. *Theophylactus.* Naturalis enim lex respuit hominem sensu majore uti quam ætas corporis patitur. Erat itaque Verbum factum homo perfectum, cum sit virtus, & sapientia Patris; verum quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore, manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus, & videntibus censebatur. *Græcus* (b) Proficiebat ergo secundum ætatem quidem, corpore in virilem statum promotus; sapientia autem per eos qui ab eo divina docebantur; gratia vero, qua cum gaudio promovemur, credentes in fine obtinere quæ ab ipso promissa sunt: (6) & hoc quidem apud Deum ex eo quod assumpta carne

paternum opus peregit; apud homines vero per (1) conversionem eorum à cultu idolorum ad summæ Trinitatis noticiam. *Theophylactus.* Dicit enim: *Apud Deum, & homines*; quia prius decet placere Deo, & postea hominibus.

Gregorius Nissenus. (a) Differenter etiam proficit Verbum in his qui ipsum suscipiunt: secundum enim mensuram illius apparet aut infans, aut adultus, aut perfectus.

(1) *Al. conversationem.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hom. 3. in Cant.

CAPUT III.

(a) Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Traconitidis regionis, & Lysania Abilina tetrarcha, sub principibus Sacerdotum Anna, & Caïpha, factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.

(b) Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, sicut scriptum est in libro sermonum Esaïæ Propheta: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur; & erunt prava in directa, & aspera in vias planas: & videbit omnis caro salutare Dei.

(c) Dicebat ergo ad turbas, quæ exhibent ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentiae; & ne cæperitis dicere, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

(d) Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti; & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem, & publicani, ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, faciatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.

(e) Exultante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne ne forte ipse esset Christus, respondit Joannes: dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizatorum ejus: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni: cuius ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum; paleas autem comburet igni inextinguibili.

(f) Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperebat ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

(g) Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est cælum, & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; & vox de cælo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.

(h) Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph: qui fuit Mathathia, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, qui fuit Mahath, qui fuit Mathathæ, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Refa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Heli Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Hermedan, qui fuit Her, qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simcon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David, qui fuit Jesse, qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Efron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ, qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phalech, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Chainan, qui fuit Arphaxath, qui fuit

ad corda audientium viam parat, ut rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes per sermonem bonæ prædicationis format. *Origenes*, hom. 21. Vel in corde nostro via præparanda est Domino: magnum enim est cor hominis, & spatiosum; si tamen fuerit mundum. Neque in corporis quantitate, sed in virtute sensuum magnitudinem ejus intellige, quæ tantam scientiam capiat veritatis. Præpara ergo in tuo corde viam Domino per conversationem bonam, & egregiam, vel perfectis operibus dirigè semitam vitæ, ut in te sermo Dei absque offensa perambulet. *Basilius* (A) Et quia semita est via quam præcedentes calcaverant, & quam priores homines corruerant, eam iterato dirigere jubet sermo illis qui à præcedentium zelo recedunt. *Chrysofomus* (b) Clamare erat, sed præcursoris officium: & ideo eum vocabatur vocem, quia Verbi erat præcursor. *Cyriillus*. (c) Sed quasi quis responderet, & diceret: Qualiter viam præparabimus Domino, vel qualiter ejus semitas rectas faciemus, cum plura sint impedimenta honestam vitam volentibus ducere? Ad hoc propheticus sermo respondet. Sunt enim viæ quædam, & semitæ nequaquam ad eundem habiles; adeo ut alicubi ad tumulos, & juga tollantur, alicubi declives sint: & ad hoc removendum dicit: *Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur.* Quædam viarum inæqualiter dispositæ sunt, & dum nunc sursum erigunt, nunc vergunt deorsum, valde sunt ad eundem difficiles; & quantum ad hoc subdit: *Et erant præva in directâ, & aspera in vias planas.* Hoc autem intelligitur actum esse nostri Salvatoris potentiam: quondam enim evangelicæ conversationis, & vitæ iter erat ad eundem difficile, ex eo quod & mentes singulorum mundanæ voluptates oppræsserant; ut autem Deus factus homo peccatum damnavit in carne, explanata sunt omnia, & reddita sunt ad eundem facilia; & nec collis, nec vallis proficere volentibus obviat. *Origenes*, hom. 21. Quando enim venit Jesus, & Spiritum suum misit, omnis vallis repleta est operibus bonis, & fructibus Spiritus Sancti; quos si habueris, non solum vallis esse desistis, sed etiam mons Dei esse incipis. *Gregorius* Nissenus (d) Vel quietam in virtutibus conversationem significat per convalles, secundum illud Psalmi 64., Valles abunda-

„bunt frumento.“ *Chrysofomus*. (e) Elatos autem superbos nomine montis denuntiat, quos Christus humiliavit. Colles autem desperatos appellat, non solum ob superbiam mentis suæ, sed propter desperationis sterilitatem: collis enim nullus fructus producit. *Origenes*, hom. 22. in Luc. Vel intelligas quoniam montes, & colles, qui sunt adversariæ potestates, per adventum Christi prostrati sunt. *Basilius* (f) Sicut autem colles respectu montium magnitudine differunt, in aliis sunt idem; sic & adversæ potestates proposito quidem conformes sunt, immunitate tamen offensionum feceruntur. *Gregorius*, in hom. 20. in Evang. Vel vallis impleta crescit, mons autem, & collis humiliatus decrevit: quia in fide Christi & gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Judæa per errorem perfidiæ hoc unde tumebat perdidit. Humiles enim donum accipiunt quod à se corda superbientium repellunt. *Chrysofomus*, hom. 10. in Matth. Vel per hoc declarat legis difficultatem in fidei facilitatem conversam; ac si dicat: Non ulterius sudores, & dolores imminet: sed gratia, & remissio peccatorum facilem viam pariunt ad salutem. *Gregorius* Nissenus. (g) Vel jubet valles impleri, dejecti vero colles, & montes; volens ostendere quod nec ob defectum virtutis ordo sit concavus, nec discrepet ob excessum. *Gregorius*, in hom. 20. ubi supra. Præva autem directæ sunt, cum malorum corda per injustitiam detorta, ad justitiæ regulam diriguntur. Aspera autem in vias planas immutantur, cum immites, atque itacundæ mentes per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt. *Chrysofomus*, hom. 10. in Matth. Deinde horum subjicit causam; dicens: *Et videbit omnis caro salutare Dei*: ostendens quoniam usque ad fines mundi diffundetur Evangelii virtus, atque cognitio, ex more ferino, & obstinata voluntate ad mansuetudinem, & lenitatem humanum genus convertens. Non autem solum Judæi, & profelyti, immo tota humana natura salutare Dei videbit. (h) *Chrysofomus*, idest, Patris qui Filium misit ut nostrum salvatorem. Caro autem ad præsens accipitur pro toto homine. *Gregorius*, in hom. 20. in Evang. Vel aliter. *Omnis caro*, idest omnis homo, *salutare Dei*, videlicet Christum, in hac vita videre non potuit. Propheta ergo oculum ad extremum judicii diem tendit, quando hunc omnes & electi, & reprobi pariter videbunt.

Chry-

Ex edit. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. ut ex ejus Commentariis in Esaiam indicatur; sed ibi non occurrit, cum in sexdecim tantum prima capita nunc supersint Commentaria, & hic de cap. 40. verbis explicandis agatur. (b) In Catena Græc. PP. ubi supra. (c) Lib. 3. in Esai. 40. (d) In Cat. Græc. PP. (e) In Cat. Græc. PP. ut supra. (f) Ut supra. (g) Ubi supra. (h) *Cyriillus* Lib. 3. in Esai. 40. non Chrysofomus, ut prius notabatur tum in Parisiensi, tum in Antverpiensi editione, sine ullo indice ad marginem, qui nec poterat ex Chrysofomo poni.

(c) (a) *Chrysofomus*. Manens aliquis in pristino statu, & mores suos, & consuetudinem non relinquens, nequaquam rite ad baptismum venit. Si quis ergo velit baptizari, egrediatur: unde signanter dicitur: *Et dicebat ad turbas quæ exhibent, ut baptizarentur ab ipso.* Egredientibus itaque ad lavaerum turbis, loquitur quæ sequuntur: si enim jam egressi essent, nequaquam ad eos diceret: *Genimina viperarum.* *Chrysofomus* (b) Ille itaque cultor deserti videns omnes incolas Palestinæ (1) circumstantes ipsum, & admirantes, non flectebatur pro tanta reverentia, sed insurgens in ipsos arguebat eos. (c) Sacra autem Scriptura, secundum stimulantem passionem, plerumque ferarum nomina imponit hominibus; interdum canes eos nominans causa proccacitatis, (2) equos ob luxum, asinos propter dementia, & leones, & pardos causa rapacitatis, & petulantia, aspides causa doli, serpentes, & vipersas causa veneni, & calliditatis. Unde & nunc Joannes Judæos audacter *genimina viperarum* vocat. *Basilius*, cont. Eunomium Lib. 2. Oportet autem scire, quod hæc nomina natus, & filius de animalibus dicuntur; *genimen* vero poreit dici fetus antequam (3) effingatur; fructus etiam palmarum *genimina* dicuntur; raro autem in animalibus accipiuntur, & semper in malo. (4) *Chrysofomus* (d) hom. 12. in Matth. Ferunt autem viperam matrem coeundo necare, cuius semen excrefcens perimit matrem; & sic propter in lucem scisso parentis utero, in vindictam quodammodo parentis genitoris: itaque parricida est proles (5) viperæ. Tales erant Judæi, qui patres spirituales eorum, atque doctores occidebant. Quid autem si (6) non invenit eos peccantes, sed incipientes converti? Non debebat eis conviciari, sed permulcere. Dicendum, quod non adhibebat mentem his quæ fiebant exterior: mentis enim eorum arcana cognoverat Domino revelante: nimis enim se jactabant in progenitoribus. Hanc ergo radicem scindens, nominat illos *genimina viperarum*, non quidem vituperans Patriarchas, aut eos vipersas nominans. *Gregorius* in hom. 20. in Evang. Sed quia per hoc quod bonis invident, cosque persequuntur, patrum suorum carnalium vias sequentes, quasi venenati filii de (7) veneficis parentibus nati sunt. Quia vero supradicta sententia intendit

quod extremo Christus examine ab omni carne videbitur: recte subditur: *Quis ostendet vobis fugere à ventura ira?* Ventura ira est animadversio ultionis extremæ. *Ambrosius*, Lib. 2. in Lucam, in tit. de redargutione malitiæ Judæorum. Ostenditur autem his Dei miseratione infusa prudentia, ut gerant suorum poenitentiam delictorum, futuri terrorem judicii provida devotione metuens: aut fortasse, juxta quod scriptum est Matth. 10., *Estote prudentes sicut serpentes*: ostenduntur habere prudentiam naturalem, qui profutura videant, & sponte deposcant, sed adhuc noxia non relinquunt. *Gregorius* in hom. 20. in Evang. Quia vero tunc fugere ab ira peccatorum non valet qui nunc ad lamenta poenitentia non recurrit, subditur: *Facite ergo fructus dignos poenitentia.* *Chrysofomus*. (e) Non enim satis est poenitentibus peccata dimittere, sed opus est ejus fructus ferre, secundum illud Psalm. 33., *Declina à malo, & fac bonum*: sicut non sufficit ad sanationem sagittam evellere; sed oportet ulceri medicamentum apponere. Non autem dicit fructum, sed fructus, copiam designans. *Gregorius* in hom. 20. in Evang. ante med. Nec solum fructus poenitentia, sed dignos poenitentia admonet esse faciendos. Quisquis enim illicita nulla commisit, huic conceditur ut licitis utatur; at si quis in culpam lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quanto meminit se perpetrasse illicita. Neque enim par fructus esse boni operis debet ejus qui minus, & qui amplius deliquit; aut ejus qui in nullis, & ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc ergo cuiuslibet conscientia convenitur, ut tanto majora quærat bonorum lucra per poenitentiam, quanto graviora sibi intulit damna per culpam: *Maximus*. (f) Poenitentia fructus est impassibilitas animæ, qua plenarie non fruimur, dum interdum passionibus instigamur: nondum enim fructus poenitentia dignos peregrimus. Poeniteamus ergo veraciter, ut à passionibus expediti, peccatorum veniam consequamur. *Gregorius* in hom. 20. in Evang. Sed Judæi de generis nobilitate gloriantes, idcirco se agnoscere peccatores nolebant, quia de Abraham stirpe descenderant; quibus recte dicitur: *Et ne cæperitis dicere: Patrem habemus Abraham.* *Chrysofomus* (g) Non hoc indicans, quod ab Abraham

(1) *Al.* circumstantes. (2) *Al.* eos ob luxum. (3) *Al.* efficitur. (4) *Al.* *Origenes*. (5) *Al.* viperæ. (6) *Al.* deest non. (7) *Al.* venenatis.

Ex edit. P. NICOL. (a) *Origenes* hom. 22. (b) In Matth. hom. 11. (c) In Gen. hom. 12. Prius uno tenore cum prædictis confundebantur ista sine ullo indice loci; sed & nomine Chrysofomi præcedentia norabantur, quæ reponimus ex Origene. (d) Non eadem serie qua hic, sed prioribus posteriora præmittendo. (e) Hom. 10. in Matth. (f) In Cat. Græc. PP. ex Asceticis. (g) In Cat. Græc. ubi supra. Colligitur ex hom. 11. in Matth. 3. & hom. 12. in Epist. ad Rom. ab initio exhortationis moralis ac deiinceps.

fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusalem, qui fuit Enoch, qui fuit Jareth, qui fuit Malaleel, qui fuit Chainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

(a) **G**regorius in hom. 20. in Evang. Redemptoris præcurfor quo tempore verbum prædicationis accepit, memorato Romanæ Republicæ Principe, & Judææ Regibus designatur, cum dicitur *Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris*. Quia enim illum prædicare veniebat qui ex Judæa, quosdam, & multos ex Gentibus redempturus erat; per Regem Gentium, & Principes Judæorum prædicationis ejus tempora designantur. Quia autem gentilitas colligenda erat in Romana Republica, unus præfuisse describitur, cum dicitur: *Imperii Tiberii Cæsaris*. Græcus. (a) Mortuo enim Augusto Monarcha, à quo Romani Principes nomen Augusti adepti sunt, Tiberius post illum ad jura monarchiæ succedens, decimumquintum annum suscepti principatus agebat. Origenes (hom. 21. in Lucam.) Et in prophetico quidem sermone solis Judæis prædicato, solum Judæorum regnum describitur: „Vifio, inquit, (Esaï 1.) Esaïæ in diebus Ozïæ, Joathan, & Achaz Regum Judæ:“ at in Evangelio, quod erat prædicandum universo mundo, dominium describitur Tiberii Cæsaris, qui totius orbis dominus videbatur. Verum si solum hi qui sunt de Gentibus essent salvandi, satis erat solius Tiberii facere mentionem; sed quia oportebat & Judæos credere, ob hoc etiam Judæorum regna describantur, seu tetrarchiæ, cum subditur: *Procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode; Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ, & Traconitidis regionis, & Lyfania Abilina tetrarcha*. Gregorius in hom. 20. in Evang. Quia enim Judæa erat pro culpa perfidiæ dispergenda, in Judææ regno per partem & partem plurimi principabantur, secundum illud infra 11. *Omne regnum in seipsum divisum, desolabitur*. Beda (cap. 9. in Lucam in princ.) Pilatus quidem duodecimo anno Tiberii Cæsaris in Judæam missus, procuratoriam gentis suscepit, atque ibi per decem continuos annos usque ad ipsum pene finem Tiberii perduravit. Herodes autem, & Philippus, & Lyfania filii sunt Herodis illius sub quo Dominus natus est, inter quos & ipse Herodes Archelaus frater eorum decem annis regnavit, qui à Judæis apud Augustum criminatus, apud Viennam exilio periiit. Regnum autem Judææ

(1) Edit. Romana 1570. & Veneta Nicolini 1593. legunt ita accepit successorem; ac per hoc, quo Dominus, &c. (1) Al. alias non adderet. (3) Al. at verbo.

Ex edit. P. Nicol. (a) Vel Metaphrastes in Cat. Græc. PP. (b) Hom. 10. in Math.

quo minus validum fieret, idem Augustus per tetrarchias dividere curavit. Gregorius in hom. 20. in Evang. Et quia Joannes illum prædicavit qui simul Rex, & sacerdos existeret; Lucas Evangelista prædicationis ejus tempora non solum per regnum, sed etiam per sacerdotium designavit: unde subditur: *Sub principibus sacerdotum Anna, & Caïpha*. Beda, cap. 9. in Lucam. Ambo quidem incipienti prædicatione Joannis, idest Annas, & Caïphas, principes fuere sacerdotum; sed Annas illum annum, Caïphas vero eum quo crucem Dominus ascendit, administrabat, tribus aliis in medio pontificatus perfunctis: verum hi maxime qui ad Domini passionem pertinent, ab Evangelista commemorantur. Legalibus namque tunc præceptis vi, & ambitione cessantibus, nulli pontificatus honor vitæ, vel generis merito reddebatur; sed Romana potestate summa sacerdotii præstatur. Josephus enim refert, quod Valerius Græcus Anna à sacerdotio deturbato, Ismaelem pontificem designavit filium Baphi; sed etiam hunc non multo post abiciens, Eleazarum Ananiz pontificis filium surrogavit; post annum vero & hunc arceat officio, & Simoni cuidam Caïphæ filio pontificatus tradidit ministerium; quo non amplius ipse quam unius anni spatio perfunctus, Josephum, cui & Caïphas nomen fuit, (1) accepit successorem: itaque omne hoc tempus quo Dominus noster docuisse describitur, intra quadrienii spatia coartatur. Ambrosius (Lib. 2. in Lucam tit. de exort. præd. Joannis.) Congregaturus autem Ecclesiam Dei Filius, ante operatur in servulo: & ideo bene dicitur: *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium*; ut Ecclesia non ab homine cœperit, sed à Verbo. Bene autem Lucas compendio usus est, ut Joannem declararet Prophetam, dicens: *Factum est super eum verbum Dei*, (2) alia non addens: nullus enim eget iudicio sui qui verbis Dei abundat. Unum itaque dicens, omnia declaravit; (3) at vero Matthæus, & Marcus & vestitu, & cinctu, & cibo Prophetam declarare voluerunt. Chrysostomus (b) Verbum autem Dei hic mandatam esse dicitur: quia non à se venit Zachariæ filius, sed Deo ipsum movente. Theophylactus, in Com. hujus loci. Per totum autem tempus præteritum

usque ad sui ostensionem occultus fuit in deserto; & hoc est quod subditur, *In deserto*: ut nulla suspicio innascatur hominibus, ut gratia affinitatis ad Christum, vel conversationis à teneris annis, talia de ipso testaretur: unde ipse testificans dicebat, Joan. 1. „Ego nesciebam illum.“ Gregorius Nissenus. (a) Simul etiam qui in spiritu, & virtute Eliæ hanc vitam ingressus est, amotus à conversatione humana, invisibilium speculationi vacans, ne hujusmodi fallacis quæ per sensus ingeruntur assuetus, quamdam confussionem, ac errorem incurret erga viri boni discretionem. Et ideo ad tantum divinarum gratiarum elevatus est apicem ut plusquam Prophetis sibi gratia infunderetur: quia mundum & experts cujuslibet naturalis passionis desiderium suum à principio usque ad finem divinis aspectibus obtulit. Ambrosius, ubi supra. Desertum etiam est ipsa Ecclesia: quia „plures filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum:“ Esaï. 54. Factum est ergo verbum Domini, ut quæ erat ante deserta, fructum nobis terra generaret.

(b) Ambrosius, ubi supra. Factum verbum vox secuta est: verbum enim prius intus operatur, sequitur (1) vocis officium: unde dicitur: *Et venit in omnem regionem Jordanis*. Origenes, hom. 21. Jordanis idem est quod descendens: descendit enim Dei (2) fluvius aquæ salubris. Quæ autem loca decebat perambulare Baptistam, nisi Jordani circumadjacentia? ut si quem poenitere contingeret, protinus occurreret fluenti humiditas ad recipiendum poenitentia baptismum: subdit enim: *Prædicans baptismum poenitentia in remissionem peccatorum*. Gregorius in hom. 20. in Evang. Cunctis legentibus liquet quia Joannes baptismum poenitentia non solum (3) prædicavit, verum etiam quibusdam dedit; tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Chrysostomus (b) super Joannem. Cum enim nondum oblata esset hostia, nec descendisset Spiritus, qualiter erat fienda remissio? Quid est ergo quod Lucas dicit: *In remissionem peccatorum? Erant siquidem Judæi ignari, nec culpas proprias perpendebant. Quoniam igitur hæc erat causa malorum; ut peccata agnoscerent ad Redemptorem quaerendum, venit Joannes hortans illos poenitentiam agere, ut per poenitentiam effecti meliores, at-*

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) Al. nobis. (2) Al. filius. (3) Al. prædicat. (4) Al. cum dixit. (5) In omnibus à nobis citatis exemplis, præter unum Nicolai, deest addidit. (6) Al. quidem singulari noctibus suum rigant cubile. P. Nicolai habet David singulari noctibus suum rigat cubile. (7) Al. præcedit.

Ex edit. P. Nicol. (a) Lib. de Virginitate. Sic indicatur in Cat. Græc. PP. sine capitis nota; sed habetur cap. 6. (b) Super Matth. hom. 10. (c) Orat. 39. quæ in sancta lumina inscribitur.

(d) Quantum quidem ad primam appendicem hom. 7. quoad secundam autem hom. 20. ut supra; et si alia quædam non dissimili sensu, sed omnino diversis verbis hom. 7. subjunguntur.

que contriti ad recipiendam veniam saragant. Apte ergo (4) cum dixisset quod venit prædicans baptismum poenitentia (5) addidit: *In remissionem peccatorum*; quasi dicat, idcirco suadebat illis poenitere, ut subsequenter veniam facilius impetrarent, credentes in Christum: nam nisi poenitentia ducerentur, nequaquam exposcerent gratiam: unde baptismum illud nullam aliam habet causam, nisi quod præparatorium erat ad fidem Christi. Gregorius, in hom. 20. in Evang. Vel Joannes dicitur prædicans baptismum poenitentia in remissionem peccatorum: quoniam baptismum quod peccata solveret quia dare non poterat, prædicabat, ut sicut Incarnatum Verbum Patris præcurtebat verbo prædicationis, ita baptismum poenitentia, quo peccata solvantur, præcurteret suo baptisate, quo peccata solvi non possunt. Ambrosius, ubi supra. Et ideo plerique Sancto Joanni typpum legis imponunt, eo quod lex peccatum denuntiari potuit, donare non potuit. Gregorius Nazianzenus. (c) Et ut aliquatenus de baptismatum differentia differamus, baptizavit Moyses, sed in aqua, nubes, & mari; hoc autem figuratiter agebatur. Baptizavit quoque Joannes non utique ritu Judæorum; non enim solum in aqua, sed etiam in remissionem peccatorum: non tamen omnino spiritualiter; neque enim addidit, in spiritu. Baptizavit Jesus, sed in spiritu, & hic est perfectio. Est quoque quantum baptismum, quod fit per martyrium, & sanguinem, quo etiam ipse Christus est baptizatus, quod cæteris est venerabilius nimis, eatenus, quatenus iteratis contagiis non sædatur. Est etiam quantum ex lacrymis, laboriosius tamen; juxta quod (6) quidam singulari noctibus suum rigat cubile, & stratum in lacrymis.

Sequitur: *Sicut scriptum est in libro Esaïæ Propheta: Vox clamantis in deserto*. Ambrosius (tit. de Confirmatione per testimonium.) Bene vox dicitur Joannes Verbi prænantius: quia vox præcedit inferior, verbum sequitur quod (7) præcellit. Gregorius (d) (hom. 20. in Evang.) Qui etiam in deserto clamat, quia derelicta, ac destituta Judææ solatium redemptionis annuntiat. Quid autem clamaret aperitur, cum dicitur: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus*. Omnis enim qui fidem rectam, & bona opera prædicat, quid aliud quam venientij Domino

naturali origine non descenderent; sed quia nihil profecti ab Abraham descendisse, nisi fecerint virtutem cognationem observent. Cognationis namque leges confuevit Scriptura vocare non eas quae secundum naturam consistunt, sed quae derivantur a virtute, vel vitio: quibus namque se quisque conformem statuit, hominum filius, vel frater vocatur. *Cyrillus* (a) Quid enim confecti carnalis generositas, nisi consimilibus studiis fulciatur? Vanum est igitur extolli de bonis praedecessoribus, & deficere ab eorum virtutibus. *Basilus* (b) Neque enim equum velocem esse facit patris erga cursum strenuitas, sed veluti ceterorum animalium prohibita consideratur in singulis, sic quoque laus propria viri discernitur quam praesentium bonorum in se comprobatur argumentum. Turpe namque est alienis ornari decoribus quem virtus propria non venustat. *Gregorius* Nissenus. Sic igitur Iudeorum promulgato exilio, consequenter ingerit convocacionem Gentilium, quos lapides appellat; unde sequitur: *Dico enim vobis, quia potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. Chrysostomus*, hom. 11. in Matt. al. a princ. Quasi dicat: Ne putetis, quod, si vos perieritis: filii privetur Patriarcha: potest enim Deus etiam ex lapidibus homines illi praebere, & ad illum perducere sanguinem: nam & ab ipso principio sic evenit: ei namque quod est ex lapidibus homines fieri, aequipollet exitus filii ab illo emortuo utero Sarae. *Ambrosius*, tit. & Lib. ubi sup. Sed licet Deus possit diversas convertere, & mutare naturas; tamen mihi plus mysterium, quam miraculum prodest. Quid enim aliud quam lapides habebantur qui lapidibus serviebant, similes utique his qui fecerant eos? Prophetatur igitur saxosis Gentilium fides infundenda pectoribus, & futuros per fidem Abrahae filios oraculo pollicetur. Ut autem scias quia lapidibus comparati sunt homines, arboribus quoque homines comparavit cum subdit: *Jam enim securis posita est ad radicem arboris. Exempli autem ideo facta est mutatio ut illo comparationis processu quidam intelligatur homini clementior jam profectus, Origenes*, hom. 23. in Lucam. Et quidem si jam (1) ingrueret consummatio, & temporum finis infaret, nulla mihi quaestio nasceretur: dicere enim prophetea hoc prophetatum esse, quia illo tempore complebitur. Cum autem tanta

(1) *Al.* vigeret. (2) *Al.* poenitentiam. (3) *Al.* omittitur est. (4) *Al.* viriles.
 Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Graec. PP. ubi supra. Haberi potest ex *Cyrillo* in cap. 9. Amos vers. 7. (b) In Cat. Graec. Sequentia ex *Basilio*, & *Gregorio* Nissenso non occurrunt nisi citata in Cat. Graecorum. (c) In Cat. Graec. PP. ubi supra. (d) In Cat. Graec. PP. ubi supra. Quod subiungitur ex *Chrysostomo*, colligi potest partim ex hom. 11. in *Matth.* partim ex hom. 35. in *Acta*; sed non tam plene ut hic.

post saecula fluxerint ex quo Spiritus Sanctus hoc dixit; ego puto Israelitico populo propheterari, quod praefatio ejus vicina sit. His enim qui egrediebantur ad eum, ut baptizarentur, haec inter caetera loquebatur. *Cyrillus*. (c) Securi ergo in praesenti nominat mortiferam iram, quae divinitus irruit in Iudeos propter exercitam impietatem in Christum. Non tamen haesisse radici securim praenuntiat, sed ad radicem: id est iuxta radicem positam; decisi namque fuerunt rami, nec radice extirpata est planta; reliquiae enim Israel salvae sient. *Gregorius* in hom. 20. in Evangel. Vel aliter. Arbor hujus mundi est universum genus humanum; securis vero est Redemptor noster, qui velat ex manubrio, & ferro, tenetur ex humanitate, sed incidit ex divinitate: quae videlicet securis jam ad radicem arboris posita est, quia etsi per (2) patientiam expectat, videtur tamen quid factura (3) est. Et notandum, quod non iuxta ramos securim positam, sed ad radicem dicit: cum enim malorum filii tolluntur, quid aliud quam rami infructuosae arboris abscinduntur? Cum vero tota simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor a radice abscissa est. Unusquisque autem perversus paratam citius gehennae concremationem invenit, qui fructum boni operis contemnit: unde sequitur: *Omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Chrysostomus* (d) Eleganter dictum est, *Non facies fructum*, & adicitur bonum: officiosum enim hoc animal Deus creavit, & naturalis est sibi exercitiorum instantia, otium vero innaturale. Obest enim inertia etiam cunctis corporis membris, nulli autem ut animae: ea namque cum continuo sit naturaliter mobilis, otiosi non patitur. Sicut autem otium malum, ita & indecens exercitium. Ex eo autem quod praemisit poenitentiam, praedicat quod securis adjacet, non quidam incidens, sed terrorem incutiens. *Ambrosius*, ubi supra. Faciat ergo fructum qui potest gratiae, qui debet poenitentiae. Adest Dominus qui fructum requirit, secundos vivificet, (4) steriles reprehendat.

(d) *Gregorius* in hom. 20. in Evangel. In praemisissis verbis Baptista Joannis constat, quod audientium corda turbata sunt, quae consilium quaerebant, cum subinfertur: *Et interrogabant eum turbae dicentes: Quid ergo faciemus? Origenes*, hom.

hom. 23. Tres ordines inducuntur sciscitanti um Joannem super salute sua: unus quem Scriptura appellat turbas; alius quem publicanos nominat; tertius qui militum appellatione censebatur. *Theophylactus*, hoc loco. Quidam autem tunicas duas esse dixit spiritum Scripturae, & litteram. Habentem vero duo haec monet Joannes ut instruat ignorantem, & det ei ad minus litteram. *Beda* (cap. 9. in Lucam par. a med.) Quamta autem Baptista sermo virtutem habuerit, hinc probatur, cum & publicanos, & milites ad consilium salutis suae coegerit inquirendum: unde sequitur: *Venerunt autem publicani, ut baptizarentur, & dixerunt: Magister, quid faciemus? Chrysostomus*. (b) Magna (1) est virtus fortitudo, dum felicitatis viam requirunt (2) ab indigo locupletes. *Beda*, ibidem. Praecipit ergo eis ne ultra praescriptum exigant: unde sequitur: *Et ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod vobis constitutum est faciatis*. Publicani vero appellantur hi qui vectigalia publica exigunt, sive qui conductores sunt vectigalium fisci, vel rerum publicarum; nec non & hi qui saeculi hujus lucra per negotia sectantur, eodem vocabulo censentur; quos omnes pariter in suo quemque gradu ab agenda fraude coeret, ut dum primo se ab alienorum (3) temperarent appetitu, tandem (4) ad propria cum proximis communicanda pertingerent. Sequitur *Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid faciemus et nos? Justissimo* autem moderamine praemonet, ne ab eis calumniando praedam requirant, quibus militando prodesse debuerant: unde sequitur *Et ait illis, Neminem concutatis*, scilicet per violentiam, *neque calumniam faciatis*, scilicet per fraudulentam malitiam; & *contenti estote stipendiis vestris. Ambrosius*, Lib. 2. in Lucam tit. ubi supra. Docens idcirco stipendia militum constituta, ne dum sumptus quaeritur, praedam grassetur. *Gregorius* Nazianzenus (c) Stipendium enim appellat imperiale provisionem, & deputata per legem dignitatibus munera. *Augustinus* contra Faustum, Lib. 22. cap. 74. Sciebat enim eos cum militarent non esse homicidas, sed ministros legis; & non ultores injurarum suarum, sed salutis publicae defensores: alioquin responderet eis: *Arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnereate, proferente. Quid enim culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut (5) dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non reli-*

S. Thom. Oper. Tom. IX.
 (1) *Al.* desideratur est. (2) *Al.* ab indigno. (3) *Al.* tentarent. (4) *Al.* deest ad. (5) *Al.* domentur.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Graec. ubi supra. Colligitur ex hom. de *avaritia*, & hom. in *discentes*, & hom. *tempore famis ac ficitatis*; non his tamen praecise verbis, aut eodem tenore; nec certus locus unde sumptum sit in Cat. Graec. designatur. (b) Hom. 24. vel 25. (c) Orat. 9. in *Julianum*.

gloforum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hae sunt quae in bellis jure culpantur; quae plerumque ut etiam inde puniantur, adversus violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inveniuntur ubi eos vel jubete tale aliquid, vel in talibus obedire iuste ipse ordo constringit. *Chry. Iosionus* super Matth. hom. 25. Volebat autem Joannes quando publicanis, & militibus loquebatur, ad aliam majorem philosophiam ipsos traducere; sed quoniam nondum erant ad illam idonei, minora referat, ne si posteriora proferret, nequam illis intenderent, & his etiam privarentur.

(e) *Origenes*, hom. 25. Dignum erat ut plus Joanni quam ceteris hominibus deferretur, qui alter quam cuncti mortales vixerat: quam ob causam diligebant quidem eum iustissime, sed non servabant in caritate modum: unde dicitur: *Exsimilante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne ne forte ipse esset Christus, &c. Ambrosius* (Lib. 2. in Lucam de respon. Joann. ad populum.) Quid autem ineptius quam quod is qui in alio aestimatur, in seipso esse non creditur? Quem per mulierem venturum putabant, per virginem venisse non erant: & utique divini adventus signum in virginis partu, non in mulieris constitutum est. *Origenes*, hom. 25. Habet autem periculum dilectio, si modum transeat: debet enim qui aliquid diligit, naturam, & causas considerare diligendi, & non plus diligere quam meretur: nam mensuram caritatis, modumque si transierit, & qui diligit, & qui diligitur in peccato erit. (1) *Gracius*. (a) Unde Joannes non fuit gloriosus in habita opinione de ipso ab hominibus, nec aliquatenus visus est primatum appetere; sed infirmam humilitatem amplexus est: unde sequitur: *Respondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem baptizo vos in aqua, Beda*, cap. 9. in Lucam. Quomodo autem respondit eis, qui in seculo cordis, quia Christus esset, cogitabant, nisi quia non solum cogitabant, sed etiam, sicut alius Evangelista declarat, misis ad eum sacerdotibus, ac levitis; an esset Christus inquirebant; *Ambrosius*, tit. ubi supra. Vel videbat Joannes cordis occultata. Sed consideremus cujus gratia: Dei enim munus est, qui

(1) *In edit. Veneta Nicolini, Gregorius, & ad marginem, Colligitur ex hom. 7. (2) Al. ostendit Apostolis.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Sive Metaphrastes in Cat. Gra. PP. non, ut prius, Gregorius, qui hom. 7. in Evang. sic tantum habet: *Cum tanta virtus esset ut Christus credi posuisset, maluit solida subsistere in se, ne humana opinione rapereur inaniter super se.*

revelat, non virtus hominis, qui divino magis adjuvatur beneficio, quam naturali cernit officio. Cito autem respondens probavit non esse Christum, qui visibili operatur officio: nam cum ex duabus naturis, id est ex anima homo subsistat, & corpore, visibile per visibilia, invisibile per invisibile mysterium consecratur: aqua enim corpus abluitur, spiritu animae delicta mandantur; licet etiam in ipso fonte sanctificatio divinitatis aspiciat: & ideo aliud fuit baptismum poenitentiae; aliud est gratiae: istud baptismum ex utroque, illud ex uno: opus hominis est gerere poenitentiam delictorum, Dei munus est gratiam implere mysterii. Declinans ergo majestatis invidiam, non verbo, sed opere declaravit non esse se Christum: unde sequitur: *Veni enim fortior me post me.* In hoc quod dicit, *Fortior me*, comparationem non fecit: neque enim inter Dei filium, & hominem ulla poterat esse comparatio; sed quia multi fortes, fortior nemo nisi Christus. Denique non fecit comparationem, eo quod addiderit: *Cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus.* *Augustinus* de Confen. Evang. Lib. 2. cap. 12. Matheus quidem dicit cap. 3. „Cujus non sum dignus calceamenta portare.“ Itaque si ad rem pertinet aliud intelligere in eo quod dictum est, „Calceamenta portare.“ & corrigiam calceamentorum solvere, ut unus Evangelistarum hoc, alii aliud dicerent; omnes verum narraverunt: si autem nihil intendit Joannes, cum de calceamentis Domini diceret, nisi excellentiam ejus, & humilitatem suam; quodlibet horum dixerit, sive de solvenda calceamentorum corrigia, sive de portandis calceamentis, eandem tamen sententiam tenuit quisquis etiam verbis suis per calceamentorum memoriam, eandem significationem humilitatis expressit. *Ambrosius* (Lib. 2. in Lucam cap. de Testimonio Joannis de Christi adventu.) Per hoc etiam quod dicit, „Cujus non sum dignus calceamenta portare,“ evangelicae praedicationis (2) ostendit in Apostolos gratiam esse collatam; qui tunc calceati in Evangelium. Videtur tamen ideo hoc dicere quod plerumque Joannes personam accipit populi Judaeorum. *Gregorius*, hom. 7. in Evang. Sed & Joannes se indignum esse ad solvendum corrigiam calceamenti ejus denuntiat; ac si aperte dicat: Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, qui sponsi nomen mihi immeritis non usurpo. Mos enim apud veteres fuit ut si quis

quis eam quae sibi competeret, accipere nolleret uxorem, ille ei calceamentum solveret qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Vel quia calceamenta ex mortuis animalibus fiunt, incarnatus Dominus quasi calceatus apparuit, qui morticina nostrae corruptionis assumpsit. Corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet: quia incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit qui hanc per prophetiae spiritum agnovit. *Chry. Iosionus*; hom. 21. in Matth. Et quia dixerat, quod suum baptismum nil plus haberet quam aquam, consequenter ostendit excellentiam exhiberi per Christum baptismatis, cum subdit: *Ipse vos baptizavit in Spiritu Sancto, & igni*: per ipsam dicti metaphoram ostendens abundantiam gratiae: non enim ait, Dabit vobis Spiritum Sanctum, sed baptizabit: ac rursus per id quod de igne subicit, ostendit virtutem gratiae: & sicut Christus aquam vocat Spiritus gratiam, ostendens per vocabulum aquae, nitorem qui contingit ex ea, & consolationem immensam quae mentibus capacibus illius ingeritur; sic & Joannes per ignis vocabulum exprimit fervorem, & rectitudinem gratiae, neque & peccatorum consumptionem. *Beda*, super *Ipse baptizavit vos in spiritu.* Potest (1) & Spiritus Sanctus nomine ignis significatus intelligi: quia incendit per amorem, & per sapientiam corda quae replet, illuminat: unde & Apostoli baptismum Spiritus in ignis visione percipiunt. Sunt qui ita exponunt, quod in presenti in Spiritu, & in futuro baptizemur in igne; ut videlicet sicut in remissionem omnium peccatorum ex aqua, & Spiritu renascimur; ita & tunc de levibus quibusdam peccatis (2) purgatorii ignis ante ultimum judicium baptismate permudemur. *Origenes*, hom. 25. Et quomodo Joannes juxta Jordanem fluvium venientes ad baptismum praetolabatur; & alios abigebat, dicens, *Generatio desperata*, eos vero qui confitebantur peccata, suscipiebat: sic stabit in igneo flumine Dominus Jesus juxta flammam rhomphaeam, ut quicumque post exitum vitae hujus ad paradysum transire desiderat, & purgatione indiget, hoc eum (3) amne baptizet, & ad paradysum transeat; eum vero qui non habet signum priorum baptismatum, lavacro igneo non baptizet. *Basilii* (a) Non autem prop-

ter hoc quod dicit, *Baptizabit vos in Spiritu Sancto*, integrum quis esse baptismum fatebitur in quo nomen solius Spiritus invocatum est: oportet enim semper illibatum manere assignatam traditionem in vivificante gratia: nam addere, vel minuere quicquam excludit à vita perpetua: sicut enim credimus, sic & baptismum suscipimus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. *Gracius*. Per hoc ergo quod dicit: *Baptizabit in Spiritu Sancto*, ostendit abundantiam gratiae, & beneficii copiam. Ne autem aliqui putent quod dona largiri, & potestas, & voluntas est creatoris punire vero inobedientes nullam sibi fore causam; ob hoc subdit: *Cujus ventilabrum in manu ejus*: ostendens quod non solum mundificus est dignis, sed etiam praevagationum altor. Ventilabrum autem promptitudinem judicii exprimit: non enim cum (4) inducitur, sed in instanti, & absque quolibet intervallo separat dammandos à collegio salvandorum. *Cyillus*. (b) Per hoc autem quod subdit, *Et permundavit aream suam*, (5) designat Baptista, Ecclesiam pertinere ad Christum, quasi ad dominum. *Beda* (super *Cujus ventilabrum*). Per aream enim praesens Ecclesia figuratur, in qua „multi sunt vocati, pauci vero electi.“ *Matth. 20.* (6) cujus area purgatio & nunc virgini geritur cum quicque perverfus, vel ob manifesta peccata de Ecclesia, sacerdotali castigatione eicitur, vel ob occulta, post mortem divina districtione damnatur. Et universaliter in fine perficietur, quando „mittet Filius hominis Angelos suos, & colliget de regno ejus omnia scandala.“ *ibid. 13.* *Ambrosius* (Lib. 2. in Lucam, de judicaria Christi potestate.) Ventilabri ergo indicio, discriminandorum Dominus declaratur jus habere meritorum, eo quod dum frumenta ventilantur in area, plena à vacuis velut quodam aere spirantis examine separantur: unde sequitur: *Et congregabit triticum in horrum suum; paleas autem comburet igne inextinguibili.* Per hanc comparationem Dominus ostendit quod judicii die solida merita, fructusque virtutis ab inanis factantiae, (7) exitiumque factorum in fructuosa levitate discernat, perfectioris meriti viros locaturus in mansione caelesti. Ipse enim perfectior fructus est qui meruit ejus esse conformis qui sicut granum tritici (8) excidit, ut plurimos fructus afferat. *Cyillus* (c) At paleae lentos, &

(1) *Al. Potest & Spiritus Sancti nomine, &c. item Potest & Spiritus Sanctus nomine igni sanctificatus intelligi.* (2) *Quatuor exempla saepius citata legunt purgatorii, item purgatorum, igni baptismate mandarentur.* (3) *Al. levamini.* (4) *Al. judicii.* (5) *Al. designabat.* (6) *Al. ejus.* (7) *Al. colligat.* (8) *P. Nicolai legit excidit.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Lib. de Spiritu Sancto cap. 12. (b) In Thef. Lib. 2. cap. 4. (c) Nichil tale in Cyillo occurrit, sed in Thefauro ubi supra sic tantum quod *injustos quasi paleam tradet igni, justos quasi triticum in horrum recondet.* Sed nec occurrit quod mox ex Basilio subjungitur, vel etiam paulo post ex Gregorio Niseno.

inanes signant, & quolibet vento peccati ventilaros, & volubiles. *Bassilius*. Conferunt autem his qui digni sunt regno caelorum velut palca tritico; non tamen intuitu divina caritatis, & proximorum hoc faciunt, sive spiritualibus donis, sive corporalibus beneficiis. *Origenes*, hom. 26. Vel quia absque vento non possunt triticum, & palca separari; ideo habet ventilabrum in manu sua, quod alios palcas, alios triticum esse demonstrat. Cum enim esses palca levis, id est incredulus, offendit te esse tentatio quod (1) latebas. Cum autem fortiter tentamenta toleraveris, non te faciet fidelem tentatio, atque patientem, sed virtutem, quae in te latebat, profert in medium. *Gregorius* Nissenus. Expedit autem scire, quod nec bona quae per reprobationem reposita sunt honeste viventibus, talia sunt ut verbo valeant explicari: quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt: nec peccatorum poena ad aliquid eorum quae in praesenti sensum afficiunt, proportionem habent: & quamvis aliqua illarum poenarum per nostra nominentur vocabula, differunt tamen non modicum: cum enim audis ignem, aliud quiddam conijcere doceris ex eo quod additur, *Inextinguibilis*, quod in istum ignem non cadit. *Gregorius* 15. Moral. (cap. 14. & 17. in nov. exemp. & est super illud Job. 20. "Devorabit eum ignis.") Miro modo expressus est ignis gehennae: ignis namque noster corporeus per congesta ligna nutritur, nec valet nisi foci subsistere; at contra gehennae ignis, cum sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurit, lignis non nutritur, sed creatus semel inextinguibilis durat.

(f) *Origenes*, hom. 27. in Lucam. Annuntiaverat Joannes Christum, baptismum Spiritus Sancti praedicabat, & caetera quae Evangelii tradit historia: exceptis ergo his alia annuntiasset monstratur in eo quod dicitur: *Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo. Theophylactus*, hoc loco. Exhortatio enim ejus erat bona doctrina; & ideo convenienter Evangelium dicitur. *Origenes* (hom. 27. in Lucam.) Et quomodo in Evangelio secundum Joannem de Christo refertur, quia multa, & alia locutus est; sic & in praesenti loco intellige quod Lucas hic dixit, quoniam majora quaedam a Joanne annuntiabantur quam ut deberent litteris credi. Miramur autem Joannem, quo inter natos mulierum major nemo fuerit, quod in tantam opinionem meritis virtutis ascendit ut a plerisque Christus putaretur; sed illud multo mirabilius, quod non timuit Herodem, non formidavit in-

(1) *Al.* latebat. (2) *Al.* eadem facta.

teritum: unde sequitur: *Herodes autem tetrarcha cum corripitur ab illo, &c. Eusebius* (Lib. 1. cap. 13. de Eccl. Hist.) Dicitur autem tetrarcha ad differentiam alterius Herodis, quo regnante natus est Christus: erat enim ille Rex, hic autem tetrarcha. Erat autem illi conjux Arca Regis Arabum filia, quam, cum conjux esset fratris sui Philippi, more sacriligo duxit, quamvis prolem haberet a fratre: his enim solum licebat hoc agere quorum fratres sine prole vitam compleverant. Super hoc Herodem reprehenderat Baptista. Primo quidem diligenter ejus audiebat sermones, cum sciret eos ponderosos, & consolatione plenos; sed Herodiadis concupiscentia coegit eum aspernari verba Joannis: unde & eum detrudivit in carcerem; & hoc est quod dicitur: *Adiecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere. Beda*, cap. 10. in Lucam. Non autem his diebus captus est Joannes, sed, juxta Evangelium Joannis, post aliqua gesta signa a Domino, & post ejus baptismum distans. Sed a Luca propter exaggerandam malitiam Herodis praecipuum est: qui cum videret ad praedicationem Joannis multos confluere, milites credere, publicanos penitere, totum vulgus baptismum suscipere, ipse e converso non solum Joannem contempnit, sed vincular, & occidit. *Glossa* (ordin. super illud, *Herodes tetrarcha*.) Ante etiam quam Lucas aliquid narret de actibus Jesu, dicit Joannem ab Herode captum, ut ostendat se solummodo (2) ea Domini facta praecipue descripturum quae eo anno gesta sunt quo Joannes captus est, vel punitus.

(g) *Ambrosius*, Lib. 2. in Lucam cap. de Jesu baptif. Pulchre in his quae a ceteris dicta sunt, Lucas compendium sumpsit. Et intelligendum magis quod a Joanne Dominus baptizatus est, quam expressum reliquit: unde dicitur: *Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est caelum.* Baptizatus est autem Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, ut abluta per carnem Christi, qui peccatum non cognovit, baptismatis jus haberent. *Gregorius* Nazianzenus. Accedit etiam Christus ad baptismum, forsitan sanctificaturus Baptifiam; quod autem nulli dubium est, ut torum veteranum Adam immergat aquae. *Ambrosius* ubi supra. Quae etiam sit dominici causa baptismatis, Dominus ipse declarat, dicens, Matth. 3. "Sic decet implere omnem justitiam." Quae est ergo justitia, nisi quia quod alterum tibi facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo? Nemo igitur refugiat lavacrum gratiae,

tiae, quando (1) Christus lavacrum poenitentiae non refugit. *Chrysostronus*. (a) Fuerat autem baptismum Judaicum quod sordes carnis amovebat, non conscientiae crimina; nostrum autem baptismum separat a peccatis, lavat animam, & spiritus copiam elargitur. Baptifima vero Joannis Judaico praestantior fuit: neque enim ad observantiam corporalium mundificationum inducebat, sed monebat a vitio in virtutem converti; nostro vero baptismate minus, eo quod nec Spiritum Sanctum administrabat, nec remissionem quae per gratiam fit exhibebat; cum quasi finis quidam esset utrorumque baptismatum. Sed neque Judaico baptismate, nec nostro baptizatus est Christus: quia nec indulgentia peccatorum egebat, nec illa caro experta erat Spiritus Sancti, quae per Spiritum Sanctum ab ipso principio concepta est. Sed baptizatus est Joannis baptismate, ut ex ipsa natura baptismatis scias quia neque causa peccati, neque propter indigentiam doni baptizatus est. Dicit autem, *Baptizato, & orante*, ut perpendas quod suscepto baptismate, opportuna sit jugis oratio. *Beda*, super *Et Jesu baptizato*. Quia etsi peccata sunt omnia in baptismum laxata, non adhuc terrenae carnis est fragilitas solidata; nam quasi transito mari rubro gratulamur submersos, Aegyptios; sed in deserto mundanae conversationis hostes concurrunt alii, qui duce Christi gratia nostro sudore vincantur, donec perveniamus ad patriam. *Chrysostronus*. (b) Dicit autem, *Apertum est caelum*, tanquam haecenus reclusum fuisset, Jam autem ovisi superno, & infimo in unum redacto, & tuo existente ovium pastore, caelum patuit, & homo terricola aggregatus est Angelis. *Beda*, ibidem. Non enim ei caelum tunc apertum est: cuius oculi caelorum interiora cernebant; sed virtus ibi baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni caelestis ei janua aperitur; dumque caro innoxia trigenibus tangitur aquis, opposita quondam noxiis thomphae extinguitur ignea. *Chrysostronus*. Descendit etiam Spiritus Sanctus ad Christum tanquam ad generis nostri principium, ut in Christo sit primo, qui non sibi, sed nobis potius illum suscepit: unde sequitur: *Et descendit Spiritus Sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum.* Non existimet aliquis quod cum non habuit eum, suscepit ipsum: ipse namque illum desursum tanquam Deus mittebat; at idem ut homo recipiebat, inferius. Igitur ex eo devolavit in eum, ex ipsius deitate ad ejus humanitatem. *Thom. Oper. Tom. LX.*

(1) *Al.* tempus. (2) *Al.* de Unitate Ecclesiae. (3) *Addit. P. Nicolai* assuetum. *Ex edit. P. Nicol.* (a) Nullibi sub his verbis occurrit; sed aliquid simile hom. 12. in Matth. & in illius Catechesi ad illuminandos, vel baptizandos. (b) Rursus hoc apud illum nunc non occurrit, ut nec sequentes ex eodem notaciones.

tatem. *Augustinus* 15. de Trinit. cap. 16; *Ab* surdissimum autem est, cum jam tringentorum esset, accepisset Spiritum Sanctum; sed venit ad baptismum sicut in peccato, ita non sine Spiritu Sancto. Si enim de Joanne scriptum est supra 1. *Spiritu Sancto replebitur ab matris matris suae*; quid de homine Christo credendum est; cuius carnis ipse conceptio non carnalis, sed spiritualis fuit? Nunc ergo corpus suum, id est Ecclesiam, prafigurare dignatus est, in qua baptizati praecipue accipiunt Spiritum Sanctum. *Chrysostronus*. Redolebat illud baptismum aliquid vetustatis, & partim sapiebat novitatem: quod enim baptismum suscipere a Propheta, ostendebat aliquid vetustatis, quod autem Spiritus descenderit, novum aliquid designabat. *Ambrosius*, Lib. 2. in Lucam cap. ult. Merito autem Spiritus se in corpore demonstravit, quoniam divinitatis substantia non videtur. Advertamus mysterium quare sicut columba simplicitatem enim lavacri requirit gratia; quoniam in typo veteri columba quondam, ad illam arcam quae sola fuit diluvii immunis, reversa est. *Chrysostronus*. Vel nunc ut mansuetudinem magistri declaret, in specie columbina apparuit, in pentecoste autem quemadmodum ignis, ut ostendat poenam. Cum enim oportebat delictis ignoscere, mansuetudo necessaria erat; sed ut adepti sumus gratiam resat examinis, & iudicii tempus. *Cyprianus* (2) de simplicitate Praeceptorum, tract. 3. Est autem columba simplex, & laetum animal, non selem amarum, non morsibus saevum, non ungulae laceratione violentum; hospitia humana deligere, unius domus nosse consortium, cum generant filios simul dedere, cum commeat, volatu invicem cohaerere, conversatione communem vitam suam degerere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, legem circa omnia unanimiter implere. (3) *Chrysostronus*. Et quidem Christus in ortu suo per phytima se manifestaverat oracula; verum quia noluerunt advertere, cum medio laterit tempore, rursum se ab alio clariore patetescit principio. Non stella, sed desuper indicabat Pater in undis Jordanis, & Spiritus devolabat protrahens illam vocem super verticem ejus qui baptizabatur: unde sequitur: *Et vox de caelo facta est Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* *Ambrosius*, ibid. circ. fin. Vidimus Spiritum, sed in specie corporali; & Patrem quem videre non possumus, audiamus: invisibilis enim est Pater, sed & Filius invisibilis secundum divinitatem.

tem; sed demonstrare se voluit in corpore, & quia Pater corpus non gerebat, ideo probare voluit nobis in Filio sese præsentem, dicens: *Tu es Filius meus. Athanasius*, in Lib. de Synodo Nizæna, cont. Euseb. Sacra quidem Scriptura ex nomine Filii duplicem intellectum ostendit: unum quidem, ut in Evangelio Joan. 1. dicitur: „Dedit eis potestatem ut fiant filii Dei;“ alterum autem intellectum, juxta quem Isaac est filius Abrahamæ. Christus ergo non simpliciter dicitur Dei Filius, sed cum articuli additione, ut comprehendamus quoniam ipse solus est qui revera, & secundum naturam est Filius: quamobrem, & unigenitus dicitur: nam si secundum insaniam Arrii dicitur filius, sicut qui hoc nomen per gratiam assequuntur; in nullo à nobis differre videbitur. Resat ergo, secundum alium intellectum, fatendum esse Christum Filium Dei, secundum quem Isaac filius Abrahamæ esse cognoscitur: quod enim ab alio naturaliter gignitur, non autem ab extrinseco sumit exordium, filium naturæ referent. Sed dicitur: Numquid ut hominis est falsibilis nativitas Filii? Minime; sed Deus cum sit indivisibilis, impassibiliter Pater est Filii: unde Verbum Patris dicitur: quia nec ipsum verbum humanum falsibiliter producit; & cum simplex sit natura divina, unus solus Filius Pater est; & propter hoc additur, *Dilectus. Chrysostomus*. (a) Cum enim quis unum solū possidet filium, maxime diligit; si vero pater factus sit plurium, disparitatis affectus remittitur. *Athanasius*. Cum autem antea Propheta protulerit Dei promissa dicentis, *Mittam Christum filium meum*; hanc apud Jordanem, quasi consummato promisso, decenter subjungit: *In te complacui mihi. Beda*. Ac si dicat: In te (1) placitum meum constitui, id est hoc per te gerere quod mihi placet. *Gregorius* super Ezech. homil. 8. Vel aliter. Omnis qui peccando corrigit aliqua quæ fecit, eo ipso quod poenitet, se sibi displicuisse indicat, quia emendat quod fecit. Et quia omnipotens Pater humano modo de peccatoribus locutus est dicens Gen. 6. „Poenitet me fecisse hominem;“ quasi sibi metipso displicuit in peccatoribus quos creavit; in solo autem Christo sibi complacuit, quia in solo eo non invenit culpam, in qua se reprehendat quasi per poenitentiam. *Augustinus* de

(1) Al. placitum mihi constitutum. (2) Al. sit.

Ex edit. P. Nicol. (a) Quod subjungitur ex Chrysostomo; & ex Athanasio non occurrit, sed aliquid analogice huc pertinens apud Athanasium ipsum orat. 2. contra Arrianos. (b) In sancta lumina Epiph. non in sacrum lavacrum, ut in editione Antverpiensi hujus Oper. prius perperam notabatur; cum oratio quæ in sacrum lavacrum, sive baptismum, inscribitur, sit orat. 40. Neutram tamen illarum, nec locum ullum edit. Paris. indicabat. (c) In Cat. Græc. PP. ubi notatur ex hom. in Marth. sed non occurrit ibi, nec tale quiddam ex hom. 12. colligi potest, ubi ejus baptismum ex professio describit.

re. *Græcus* (a) Ob hoc etiam tricenarius accedit ad baptismum, ut ostendat quod spiritualis regeneratio viros pariter perfectos secundum spiritum ætatem ætatem. *Beda*. Potest etiam tricenarius baptizati Salvatoris ætas, nostri etiam baptismatis intimare mysterium, propter fidem scilicet Trinitatis, & operationem decalogi. *Gregorius Nazianzenus*, oratione in sanctum lavacrum. Baptizandus est tamen infantulus, si necessitas urgeat: nam utilis est (1) infensibiliter sanctificari, quam non signatos transfigurare. Sed dices: Christus tricenarius baptizatur, cum Deus esset; tu vero jubes accelerare baptismum. (2) Sed cum dixisti, Deus, id objectum solvisti. Ipse non indigebat purgamine, nec aliquod imminere ei periculum dum differret baptismum; at tibi in parvum non reduntat piculum, si transires in corruptione natus, non autem incorruptionis veste indutus. (3) At forsitan times ne baptizatus baptismatis munditiam custodias, & propterea differs baptismum. Sed melius est nonnumquam parumper inquinari, quam omnino gratia carere. *Cyriillus*. (b) Licet tamen Christus secundum carnem careret patre, suspicabantur aliqui eum patrem habere: unde sequitur: *Ut putabatur filius Joseph. Ambrosius*, Lib. 3. in Lucam in princ. Bene ut putabatur, qui vere non erat; sed ideo putabatur, quia eum Maria, quæ Joseph viro suo erat desponsata, genuerat. Cur autem Joseph magis quam Mariæ generatio describitur, cum Maria de Spiritu Sancto genuerit Christum, & Joseph à generatione Domini videatur alienus; dubitare possemus, nisi consuetudo nos instrueret Scripturarum, quæ semper veri originem querit; maxime cum in Joseph (4) origine etiam origo sit Mariæ: nam cum vir justus fuerit Joseph, utique ex tribu sua, & ex patria sua accepit uxorem: itaque & census tempore ascendit Joseph de domo, & de patria David, ut proficeretur cum Maria uxore sua. Quæ ex eadem domo, & ex eadem patria professionem deserit, utique ejusdem tribus, & ejusdem patriæ se esse designat: unde generationem Joseph explicans subdit: *Qui fuit Heli*. Illud autem advertamus, quod sanctus *Matthæus* Jacob, qui fuit pater Joseph, filium Nathan esse commemorat, Lucas vero Joseph, cui desponsata fuit Maria, filium Heli esse descripsit, Quomodo unius duo patres, scilicet Heli, & Jacob esse potuerunt? *Gregorius Nazian-*

zenus. (c) Dicunt autem quidam quod unica est successio à David usque ad Joseph; (5) licet diversis nominibus ab utroque Evangelista narratur. Sed hoc absurde fatentur: quoniam initium hujus generationis duos fratres obtinuit, Nathanael scilicet, & Salomonem; unde generationes diversimode proflexerunt. *Eusebius* Emisenus (Lib. 1. Eccl. Histor. cap. 6.) Ipsorum ergo verborum sententiæ intellectum attentius explicemus: si enim approbante *Matthæo* Joseph esse filium Jacob, Lucas similiter approbasset Joseph (6) esse filium Heli, esset aliqua controversia, Cæterum cum approbante *Matthæo*, Lucas plurimum opinionem declararet, non propriam, dicens, *Ut putabatur*; non arbitror aliquod relinqui dubium. Cum enim essent inter Judæos diversæ opiniones de Christo, & omnes reducerent ipsum ad David propter promissiones ei factas; plurimi autem assererent Christum à David esse futurum per Salomonem, & alios Reges; quidam hanc opinionem vitabant, eo quod plurima de Regibus dicuntur enormia, & quia de Jezechia Hieremias dixit, quod non oriretur semen ex eo collocandum in sede David: quorum opinionem commemorat Lucas, sentiens enarrare *Matthæum* qualis esset veritas generationis; & hæc est prima ratio. Est & alia profundior. *Matthæus* enim cum inciperet scribere ante Conceptionem Mariæ, & carnalem nativitatem Jesu, opportune velut in historia præmittit carnalem progeniem: unde & generationem à superioribus derivat descendens; cum enim Verbum Dei carnem acciperet, descendebat. Sed Lucas ad factam per lavacrum regenerationem profilit, & ibi aliam generum successiōnem exponit, & ab imis ad prima sublevans, pariter & peccatorum; quos narravit *Matthæus*, memoriam abdicat (eo quod quicumque in Deo renascitur, sit alienus à criminosis parentibus, Dei filius factus) & eorum qui secundum Deum vitam duxerunt honestam, (7) meminit. Sic enim Abraham dictum est Gen. 15. „Tu proficisceris ad patres tuos,“ non quidem carnales, sed in Deo patres, propter similitudinem honestatis. Igitur ei qui in Deo nascitur adscribit parentes qui sunt secundum Deum per æquiparantiam morum. *Augustinus* de Quest. nov. & vet. testamenti. quæst. 56. Vel aliter. *Matthæus* à David per Salomonem descendit ad Joseph; Lucas vero ab Heli; qui tempore fuit Salvatoris, ascen-

(1) Al. invisibiliter. (2) Al. desit. Sed. (3) In quatuor jam citatis exemplis sic legitur. Et quidem bonum est baptismi munditiam custodire; sed potius est interdum paulisper maculari quam gratia carere. (4) Al. desit origine. (5) Al. Sed. (6) Al. omittitur esse. (7) Al. non est meminit.

Ex edit. P. Nicol. (a) Id est Severus Antiochenus in Cat. Græc. PP. (b) In Cat. Græc. PP. ex Glaphyris, nempe Lib. 2. ubi nativitate Christi cum ipsa Moysis nativitate confert. (c) In Carmine quod inscribitur de genealogia Christi.

dit per traducem Nathan filii David, & Heli & Joseph junxit tribum, offendens unius generis esse utramque, ne per hoc non solum Joseph filium esse Salvatorem; sed & Heli. Ipsa enim ratione qua Joseph filius dicitur esse Salvator, ipsa etiam est Heli filius; & ceterorum omnium qui de eadem tribu sunt. Hinc est quod dicit Apostolus Rom. 9. 1. Quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem. *Augustinus* de Quæst. Evang. Lib. 2. quæst. 5. Vel tres cause concurrunt, quarum aliquam Evangelista secutus sit, aut enim unum Evangelista patrem ejus; à quo genitus est, nominavit, alter vero vel avum maternum, vel aliquem de cognatis majoribus posuit: aut unus erat Joseph naturalis pater, & alter eum adoptavit: aut more Judæorum, cum sine filiis unus decedisset, ejus uxorem propinquus recipiens, filium quem genuit propinquo mortuo deputavit. *Ambrosius*; Lib. 3. in Lucam. Traditur enim, Nathan, qui à Salomone gens duxit. Jacob generasse filium, & uxore superstiti decedisse, quam postea Melehi accepit uxorem, ex qua generatus est Heli. Rursus Heli, fratre Jacob sine liberis decedente, copulatus est fratris uxori, & generavit alium Joseph, qui juxta legem Jacob filius dicitur: quoniam semen fratris defuncti juxta legis veteris feriem suscitabat. *Beda*, super *Qui fuit Heli*. Vel aliter: Jacob fratris Heli sine liberis defuncti uxorem de mandato legis accipiens genuit Joseph, natura quidem germinis filium suum, secundum vero legis præceptum efficitur filius Heli. *Augustinus* de Quæst. nov. & vet. testamenti; (a) Lib. 2. cap. 3. Probabilius enim intelligimus Lucam adoptantis originem tenuisse, qui voluit Joseph genitum dicere ab illo cujus filium esse narravit. Commodius enim filius dicitur est (1) ejus à quo fuerat adoptatus, quam diceretur ab illo genitus cujus carne non erat natus. *Matthæus* autem dicens: „ Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob;“ atque in hoc verbo, quod est genuit perseverans donec in ultimo diceret: „Jacob autem genuit Joseph;“ satis expressit ad eum se patrem perduxisse originem generantium à quo Joseph non adoptatus, sed genitus erat. Quamquam si etiam genitum Lucas diceret Joseph ab Heli, nec sic nos hoc verbum perturbare deberet: neque enim absurdè quilibet dicitur non carnè, sed caritate genitisse quem sibi filium adoptavit. Merito autem Lucas adoptionis originem suscepit: quia per adoptionem efficiuntur filii Dei, per carnalem vero generationem Filiius Dei potius

propter nos Filius hominis factus est. *Chrysostomus*. (b) Quia vero hæc pars Evangelii consistit in serie nominum, nihil pretiosam exinde acquiri existimant. Ne igitur hoc patiamur, experiamur etiam hunc passum scrutari. Est enim ex nudis nominibus copiosum haurire thesaurum, quia plurimum rerum indicativa sunt nomina: nam & divinam clementiam, & oblatas à mulieribus gratiarum actiones sapiunt: cum enim filios impetrabant, nomen imponebant à donò. *Glossa*, interlinearis. Interpretatur igitur Heli, Deus meus, vel scandens; *qui fuit Mathathias*, idest donans peccata; *qui fuit Levi*, idest additus. *Ambrosius*; Lib. 3. in Lucam. Pulchre Lucas, quoniam filios Jacob non poterat plures comprehendere, ne extra generationes evagari superflua serie videretur, licet in aliis longe posterioribus, Patriarcharum tamen antiqua nomina non prætermittenda arbitratus est: Joseph, Judæ, Simeonis, & Levi. Quatuor enim genera in his cognoscimus fuisse virtutum: in Judæ passionis dominicæ per figuram mysterium propheterat; in Joseph præcessisse castitatis exemplum, in Simeone vindictam pudoris, in Levi officium sacerdotis: unde sequitur, *qui fuit Melchisedech*, idest Rex meus; *qui fuit Janne*, idest dextera, *qui fuit Joseph*, idest accrescens, fuit autem alius iste Joseph, *qui fuit Mathathias*, idest donum Dei, vel aliquando, *qui fuit Amos*, idest onerans vel oneravit; *qui fuit Naum*, idest consolatio, vel consolans; *qui fuit Heshai*, idest adjuva me; *qui fuit Nagge*, idest merities, vel meridianum; *qui fuit Naai*, idest desiderium; *qui fuit Mathathias*, ut supra; *qui fuit Semei*, idest obediens; *qui fuit Joseph*, idest augmentum; *qui fuit Juda*, idest confitens, *qui fuit Joanna*, idest Dominus, vel gratia ejus, vel Dominus misericors; *qui fuit Resa*, idest misericors; *qui fuit Zorababel*, idest princeps, vel magister Babylonis; *qui fuit Salathiel*, idest petitio mea Deus; *qui fuit Neri*, idest lucerna mea; *qui fuit Melchi*, idest regnum meum; *qui fuit Addi*, idest robustus, vel violentus; *qui fuit Cosam*, idest dominans; *qui fuit Helmadam*, quod est Dei mensura; *qui fuit Her*, quod est vigilans, vel vigilia, vel pellicens; *qui fuit Jesu*, quod est salvator; *qui fuit Eliezer*, idest Deus meus adjutor; (c) *qui fuit Sorim*, idest (2) Dominus exultans, vel exaltans; *qui fuit Mathathias*, ut supra; *qui fuit Levi*, ut supra; *qui fuit Simeon*, idest audivi tristitiam, vel signum; *qui fuit Juda*, ut supra; *qui fuit Joseph*, ut supra; *qui fuit Sona*, idest columba, vel dolens; *qui fuit Eliakim*, quod est Dei resurrectio; *qui fuit*

(1) *Ab omittitur* ejus. (2) *Nicolai legit* Dominus exaltans, vel est exaltans.

EX EDIT. P. NICOL. (a) De Conf. Evang. (b) Hom. 31. in Epist. ad Rom. (c) Quæ ex Ambrosio continuatim notantur, sunt in Glossis tantum.

Melcha, idest Rex ejus; *qui fuit Menna*, quod est viscera mea; *qui fuit Mathathias*, idest donum; *qui fuit Nathan*, idest dedit, vel dantis. *Ambrosius*. Per Nathan autem expressam advertimus prophetiæ dignitatem, ut quia unus omnia Christus Jesus, in singulis quædam majoribus generis virtutum diversa procederet.

Sequitur: *Qui fuit David*; *Origenes*, homil. 28. Dominus descendens in mundum assumpsit peccatorum hominum personam, & nasci voluit de stirpe Salomonis, ut refert *Matthæus*, cujus peccata scripta sunt, & ceterorum, ex quibus multi fecerunt malum in conspectu Dei. Quando vero ascendit, & secundo per baptismum ortus esse describitur, ut refert *Lucas*, cum per Salomonem, sed per Nathan nascitur, qui arguit patrem super Uriæ morte, ortuque Salomonis. *Augustinus* in Lib. Retract. Lib. 1. cap. 28. Dicendum autem, quod hujusmodi nominis Propheta arguit David, ne putetur idem fuisse homo, cum alter fuerit. *Gregorius* Nazianzenus. (a) Sed à David ultra, secundum utrumque Evangelistam, est generis processus indivisibilis: unde sequitur, *Qui fuit Jesse*. *Glossa*, (b) ordinaria. Interpretatur David manu fortis, Jesse incensum. Sequitur: *Qui fuit Obeth*, quod est servitus; *qui fuit Booz*, quod est fortis; *qui fuit Salmon*, quod est fenibilibis, vel pacificus; *qui fuit Nassom*, quod est augurium, vel serpentinus; *qui fuit Aminadab*, idest populus voluntarius; *qui fuit Aram*, quod est erectus, vel excelsus; *qui fuit Efron*, idest sagitta; *qui fuit Phares*, quod est divisio; *qui fuit Juda*, idest confitens; *qui fuit Jacob*, quod est supplantator; *qui fuit Isaac*, quod est risus, vel gaudium; *qui fuit Abraham*, quod est pater multarum gentium, vel videns populum. *Chrysostomus*. *Matthæus* quidem tamquam qui Judæis scribebat, nihil statuit ulterius scribere, nisi quod ab Abraham, & David Christus processerat: hoc enim maxime placabat Judæos. Lucas vero sicut qui omnibus communiter loquebatur, ulterius protendit sermonem, attingens usque ad Adam: unde sequitur, *Qui fuit Thare*. *Glossa* (interlinearis.) Quod interpretatur exploratio, sive nequitia; *qui fuit Nachor*, quod est requievit lux; *qui fuit Sarug*, quod est corrigia, vel comprehendens lorum, vel perfectio; *qui fuit Ragau*, quod est agrotus, vel pascens; *qui fuit Phalech*, quod est dividens, vel divisum; *qui fuit Heber*, quod est transitus; *qui fuit Sale*, quod est tollens; *qui fuit Chainan*, quod est lamentatio, vel possessio eorum. *Beda*, cap. 10. in Lucam. Nomen, & generatio Chainan juxta Hebraicam veritatem neque in Genesi,

neque in verbis dierum invenitur, sed Arphaxath Selaa, vel Sale filium illo interposito genuisse perhibetur. Scito ergo Lucam hanc generationem de septuaginta Interpretum editione fuisse, ubi scriptum est quod Arphaxath centum triginta quinque annorum genuerit Chainan, & ipse Chainan, cum triginta quinque fuerit annorum, genuerit Sale.

Sequitur: *Qui fuit Arphaxath*. *Glossa*, interlinearis. Quod est sanans depopulationem; *qui fuit Sem*, quod est nomen, vel nominatus; *qui fuit Noe*, quod est requies. *Ambrosius*, (ubi supra non procul à fin.) Noe quidem justus inter dominicas generationes commemoratio non debuit prætermitti, ut quia ædificator Ecclesiæ nascebatur, eum sui generis auctorem præmississe videatur qui eam in typo ante fundaverat.

Qui fuit Lamech. *Glossa*, interlinearis. Quod est humilitatum, vel percutientem, percussim; vel humilem; *qui fuit Mathusalem*, quod est mortis (1) emissio, vel mortuus est, & interrogavit. *Ambrosius*, ubi supra. Hujus ultra divitium numerantur anni, ut quoniam solus est Christus unus, cujus vita nulla sentit ætatem, in majoribus quoque suis non sensisse diluvium videretur. *Qui fuit Enoch*: & hic pietatis dominicæ, & divinitatis manifestum indicium est, eo quod nec mortem senserit Dominus, & ad caelum remeaverit, cujus generis auctor raptus ad caelum est. Unde manifestum est Christum potuisse non mori, sed voluisse, ut nobis mors illa prodesset: & ille quidem raptus ne malitia mutaret eorum; Dominus autem, quem malitia sæculi mutare non poterat, eum venerat, naturæ suæ majestate remeavit. *Beda*, super *Qui fuit Mathusalem*. Pulchre autem à baptizato Dei Filio usque ad Deum Patrem ascendens, septuagesimo gradu Enoch ponit qui dilata morte translatus est in paradysum, ut significet eos qui in gratiam adoptionis filiorum ex aqua & Spiritu Sancto regenerantur, interim post corporis abolitionem æternam suscipiendos in requiem: septuagenarios enim, propter septimam sabbati, illorum requiem significat qui juvante Dei gratia, decalogum legis impleverunt. *Glossa*, interlinearis. Interpretatur autem Enoch dedicatio; *qui fuit Jareth*, quod est defendens, sive continens; *qui fuit Malaleel*, quod est laudans Dei, vel laudans Deum; *qui fuit Chainan*, ut supra; *qui fuit Enos*, idest homo desperans, vel violentus; *qui fuit Seth*, quod est postero, sive postuit. *Ambrosius*, ibidem. Seth posterior filius Adæ non siletur, ut cum duæ sint populi generationes, significaretur in typo, in posteriori po-

S. Thom. Oper. Tom. IX. (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z)

(1) *Al. desit* emissio. EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Interlinearis.

tus quam in priorē generatione Christum numerandum.

Sequitur: *Qui fuit Adam?* Glossa, interl. Quod (1) est homo, vel terrenus, vel indigenus.

Qui fuit Deus? Ambrosius (ibidem.) Quid pulchritus potuit convenire quam ut sancta generatio à Dei Filio incederet, & usque ad Dei filium duceretur; creatusque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur; ad imaginem factus præiret, propter quem Dei imago descenderet? (2) Putavit etiam Lucas ad Deum Christum originem referendam, quod verus Christi generator Deus sit, vel secundum generationem veram pater, vel secundum lavacrum, & regenerationem mystici auctor mulieris. Et ideo non à principio generationem ejus cepit describere, sed postea quam baptismi ejus explicuit, ut secundum naturam, & secundum gratiam Dei Filium demonstraret. Quod autem evidentiis divinae generationis indicium, quam quod de generatione dicitur, Patrem præmissit loquentem: *Tu es Filius meus dilectus?* Augustinus de Confen. Evang. (Lib. 2. cap. 4.) Satis etiam per hoc demonstravit, non seideo dixisse Joseph filium Heli, quod de illo genitus, sed quod ab illo potius (2) fuerit adoptatus; cum etiam ipsum Adam filium dixit, cum sit factus à Deo, sed per gratiam, quam postea peccando amisit, tamquam filius in paradiso constitutus sit. *Theophylactus* (circa finem Com. in 3. cap. Lucae.) Ideo etiam generationem finit in Deum, ut ad dicamus quod qui in medio sunt patres, Christus ad Deum eriget, & filios Dei faciet; & ut etiam crederetur Christi generatio sine semine fuisse; quasi dicat: Si non credis, quod secundus Adam factus sit sine semine, devenias ad primum Adam: (3) invenies enim absque semine factum à Deo. Augustinus de Confen. Evang. Lib. 2. cap. 4. Et Matthæus quidem significare voluit Dominum descendentem ad nostram mortalitatem; ideo generationes ab Abraham usque

(1) *Al. omittitur est.* (2) *Al. illi fuerit.* (3) *Al. & invenies eum absque semine, &c.* (4) *Al. ubi testimonium perhibuit.* (5) *Al. hic.* (6) *Al. in matura.* (7) *Al. ascendens.* (8) *Al. haberi.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Non eadem serie qua hic ista in Ambrosii textu connectuntur; sed prope finem Lib. 3. super Lucam habentur quæ præmissa sunt; sequentia autem hæc habentur multo ante sub finem §. ab illis verbis incipientis, *Qui fuit Adæ, qui fuit Dei.* (b) De Quæst. Evang. Lib. 2. quæst. 6.

CAPUT IV.

(a) **J**esus autem plenus Spiritu Sancto regressus est à Jordane, & agebatur Spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis, effariit. Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, in lapidi hunc ut panis fiat. Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est, quia non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.

(b) Et duxit illum diabolus in montem excelsum: & ostendit illi omnia regna orbis terrarum in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. Tu ergo procidens si adoraveris coram me, erunt tua omnia. Et respondens Jesus dixit illi: Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

(c) Et duxit illum in Hierusalem, & statuit eum super pinnaculum templi, & dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim, quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te, & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Jesus ait illi: Dicitum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.

(d) Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilaam, & fama exiit per universam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus: & venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiæ Propheta, & ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me; sanare contritos corde; predicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, predicare animum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Caput autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

(e) Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph? Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum. Quanta audivimus facta in Capharnaum, & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis, multe viduæ erant in diebus Eliæ in Israel quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra; & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sareptam Sidoniæ ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta; & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

(f) Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes; & surrexerunt, & eiecerunt illum extra civitatem, & duxerunt illum usque ad supercillium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens, per medium illorum ibat.

(g) Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ: ibique docebat illos sabbatis. Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens demonium immundum, & exclamavit voce magna dicens: Sine: quid nobis & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio enim te, quia sis Sanctus Dei. Et increpavit illum Jesus dicens: Obmutescere, & exi ab eo. Et cum projecisset illum demonium in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et factus est pavor in omnibus; & colloquebantur ad invicem dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus: & excutit? Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

(h) Surgens autem Jesus de synagoga introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam, imperavit febri, & dimisit illam; & continuo surgens ministrabat illis.

(i) Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum; at ille singulis manus imponens curabat eos. Exibant autem demonia à multis clamantia, & dicentia, quia tu es Filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

(k) Facta autem die, egressus ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum. Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

(a) **T**heophylactus in Comm. super 4. cap. Lucae. Post baptismum Christus Gen. 6., Non permanebit spiritus meus in hominibus, inveniatis nobis quod postquam erimus, in munitibus istis, eo quod sunt caro: ubi baptizati, tentationes imminet nobis: unde pro regeneratione per aquam, & spiritum dicitur: *Jesus autem plenus Spiritu Sancto regressus est à Jordane.* (b) Dudum dixit Deus sumus, facti sumus divinae naturæ participes per

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP.